Podpajštúnske zvesti

5/2012 | 3. máj 2012 ■ Ročník XIV. ■ www.stupava.sk ■ Mesačník o živote obyvateľov Stupavy ■ Zadarmo

SLOVÁ NA ÚVOD

JAR PRICHÁDZA

Jar už ide, slnko svieti
z vysokého neba,
nech len žiari dobre, teplo,
však je nám ho treba.

Za dedinou pri potoku
chlapci sa hrávajú,
shora, zdola vykrikujú
šantia, pikle kujú …

Trávička už zelenie sa,
s hôr sa stratil všetok sneh,
z lúk a z hôr už ozýva sa
samý spev a samý smiech.

Jar už prišla. Vidíme ju, cítime ju.
Máje stoja a ich vrcholce žiaria všetkými farbami. Kvitnú stromy a kríky, všetko je po zime nádherne zelené a farebne veselé. Rozjarené sú tváre detí, ktoré sa hrajú vonku, tváre dospelých ožili úsmevmi opätovanými slnku. Všade je cítiť teplo a radosť z krásnych slnečných dní. Prajeme vám, aby ste (nielen) v mesiaci máj zažívali radostné chvíle, plné šťastia, pohody a lásky.

Redakcia

(pozn.: Básnička o jari z Okienka Záhoria – 1948.
T. Sedláček, št. mešt. škola Stupava, pôvodná verzia, neupravená)

Ilustračné foto

Foto: archív MKIC

Deti zo stupavských materských škôl pomáhali dobiť máj

„Máj, máj, máj zelený ….“

■ Mgr. DANA KĽUČÁROVÁ, PhD.

Jar nastúpila v plnej sile – stromy rozkvitajú, príroda sa zobudila zo zimného spánku do nového vegetačného obdobia. Je tu máj – lásky čas.

Najrozšírenejším zvykom v tomto období bolo „stavanie májov“. Historické korene tohto zvyku siahajú do dávnej minulosti ľudstva. Prvé zmienky sú z obdobia antiky a súviseli s ľudovou vierou v aktivizáciu nečistých síl. Ako ochrana pred nimi mali slúžiť práve máje, ktorým sa pripisovala všeobecná schopnosť ochrany pred negatívnymi silami a zlými duchmi. V období stredoveku sa v Európe stavali máje najprv pred kostol, radnice, ako prejav úcty a žičlivosti a od 15. storočia aj pred domy dievčat. Do polovice 16. storočia, kedy bol zavedený cirkevný sobáš, mal máj podľa obyčajového práva istý právny význam - bol prísľubom manželstva. V nasledujúcich obdobiach sa okrem individuálneho stavania mája vyvolenej dievke zaužívalo aj kolektívne stavanie mája, kedy mládenci stavali máj spoločne všetkým dievčatám, ktoré dovŕšili podľa miestneho úzu vek dospelosti. Ak mala dievka svojho mládenca, jej máj sa od iných odlišoval napríklad výzdobou, niekde mal znakovú funkciu obielený kmeň, inde odlišný druh a výška stromu.

Stavanie mája bolo v minulosti rozšírené na celom území Slovenska. S tradíciou stavania májov na našom území sa stretávame už v Lesnom poriadku Márie Terézie z roku 1769. Zakazuje v ňom stínanie vrcholcov stromov kvôli tejto udalosti. Napriek týmto zákazom svetskej i cirkevnej vrchnosti tento zvyk pretrval a stretávame sa s nim do súčasnosti.

Na Záhorí stavali „máj“ ešte na začiatku minulého storočia mládenci tajne, v predvečer prvého mája pred brány domov dospelých dievok, ktoré už boli prijaté do vrstovníckej skupiny. „Máje“ na Záhorí boli najčastejšie vysoké borovice s oškrabaným kmeňom alebo brezy, ozdobené farebnými papierovými stuhami. Pred krčmou na „máj“ zavesili fľašu s vínom alebo pálenkou, o ktorú mládenci súperili. V 20. storočí už máje plnili hlavne oznamovaciu funkciu – mládenec tým dal verejne najavo vážny záujem o to-ktoré dievča. Meno mládenca, ktorý dievčaťu máj postavil, sa dozvedela dievka až na tanečnej zábave, pretože ten ju prvý vyzval do tanca. Bežne sa stávalo, že ak mali o jednu dievku záujem dvaja alebo viacerí mládenci, ničili máje svojho súpera a svoje máje si museli strážiť. Práve z tohto dôvodu v niektorých dedinách máje zakladali na povalu, na komín, alebo strechy domov. V tú noc mládenci stvárali i rôzne huncútstva – napr. dievke, ktorá pohrdla pri tanci nejakým mládencom na znak pomsty vyniesli mládenci v noci na strechu domu voz, alebo je postavili suchý máj, zo zoschnutého stromčeka alebo tŕnia.

Tanečné zábavy a majálesy, ktoré sa konali večer, prvého mája boli ešte koncom 19. storočia panskou, resp. stavovskou záležitosťou, ale od 30-tych rokov 20. storočia sa z miest začali šíriť i na vidiek. Na dedinách sa majálesy konali vo voľnej prírode alebo na lesných čistinkách. V Stupave sa veľký majáles konal v priestoroch terajšieho amfiteátra Borník. V medzivojnovom období k organizátorom majálesov patrili i rôzne miestne spolky a organizácie, najme hasiči. Približne od polovice 20. storočia boli majálesy v dedinách organizované i v školách, ako zábavy pre žiakov základných škôl, ktorých sa zúčastňovali dospelí, ktorí pripravovali pohostenie. Po prevzatí moci komunistami vo februári 1948 sa prvý máj stal symbolom kolektívnych prvomájových slávností, spojených so Sviatkom práce, ktoré centrálne organizovali v mestách miestne výbory KSS. Máje sa na dedinách stavali v deň 1. mája, centrálne, pred obecným úradom, za prítomnosti miestnych politických predstaviteľov a za sprievodu spevu, hudby a tanca. V niektorých dedinách súbežne pretrvávala tradícia stavania mája pred domom vyvolenej dievky. Vo všeobecnosti sa však na Záhorí od tradície stavania individuálnych májov, ktoré stavali mládenci pred domami dievok postupne upustilo a dodnes sa stavia už len jeden pre celú obec.

MALÝ PARK STUPAVA
2 Projekt, ktorý chce oživiť tradíciu grófskej záhrady

ČO JE NOVÉ V KAŠTIELI?
5 V modlitbách prešli zastavenia Krížovej cesty

VEĽKONOČNÝ TURNAJ 2012
10 Medzinárodné stolnotenisové súperenie detí aj dospelých